

Скорейко Ганна. Феномен Окуневських. Дмитро Ліщук. Лікарі Окуневські в історії України та Буковини. Чернівці: Букрек. 2022. С. 8-11.

Ганна Скорейко

Феномен Окуневських.

В історії України родина Окуневських займає одне із найвизначніших місць. Яскравих діячів культури, суспільного життя, політики знаємо чимало, але цей рід унікальний, бо дав кілька поколінь лікарів, які служили своїй професії та своєму народові у найскладніших умовах.

Данило Окуневський, син галицького селянина, який заледве сам умів читати, не тільки став священиком, але й дав блискучу освіту своїм синам. При цьому Іларій Окуневський (1832-1896) увійшов у історію Буковини як громадський діяч, Іполіт Окуневський - священник, лікар; Атанасій Окуневський - священник, доктор медицини, лікар та громадський діяч Буковини; Кирило Окуневський - медик, один з перших українців, який здобув освіту фармацевта. Таким чином, було започатковано «сімейну моду» на медицину, яка визначила долю усіх поколінь цього роду. При цьому усі були ще й видними діячами українського культурного та політичного життя. В родині традиційно батьки ще змалечку навчали дітей любити рідну землю. У їхніх домівках неодноразово гостювали видатні українські культурні діячі: Іван Франко, Леся Українка, Олександр Олесь, Ольга Кобилянська. Напевно, все це вплинуло на долю усіх Окуневських.

У сім'ї Іполіта Окуневського було 4 дітей. Ольга була талановитою піаністкою, навчалася у Миколи Лисенка і акомпанувала на концертах Соломії Крушельницької, з якою мала дружні стосунки. Теофіл був юристом, а згодом послом до Галицького сейму та австро-угорського парламенту. Наталя - активістка жіночого руху в Галичині, організованого двоюрідною сестрою Наталею Кобринською. Але найбільшу славу здобув Ярослав, увійшовши до плеяди найяскравіших постатей української спільноти доби національного руху. Він народився на Буковині, гімназійну освіту здобував у Галичині, а у 17-ти річному віці вступив на медичний факультет до Віденського університету. Військове міністерство взяло під опіку майбутнього лікаря, помітивши його успішність у навчанні, надало стипендію за умови, що він працюватиме певний час у військово-морському флоті. Це й визначило його життєвий шлях до генерального штабного лікаря австро-угорського флоту. Його повноваження прирівнювалися до контр-адмірала. За 30 років служби Ярослав отримав безліч нагород: кавалер Ордена лицаря іспанської королеви, кавалер Лицарського хреста Франца Йосифа, Ордена почесного легіону і китайського ордена Подвійного Дракона. Він був одним із двох офіцерів, які отримали найвище звання флоту - генерал-майор морської медичної служби. Проте, Ярослав Окуневський залишив помітний слід ще й як талановитий автор мандрівних описів та мемуарист, учасник боротьби за українську державу. Зокрема, у 1918 році Ярослав сприяв створенню Першого гуцульського полку морської піхоти, витратив значні суми на підтримку української галицької армії з власної кишені, надавав військовим матеріальну допомогу у вигляді медикаментів і військово-медичного обладнання.

На честь ушанування визначного українця 2006 року засновано літературно-мистецьку та медичну премію ВМС України імені адмірала Ярослава Окуневського. Його життя стало прикладом успішної людини, що зберегла себе навіть у найскладніших умовах поразки усіх українських державних проєктів та ідей.

Анастас Окуневський теж не зрадив «сімейній моді» на медицину. У 1860 р. він закінчив Львівську генеральну греко-католицьку духовну семінарію, правив парохом у тернопільських

селах. Але втративши молоду дружину, у 1878 р. із дозволу львівського митрополита він покинув священницьке служіння, зрікся сану та вступив на медичний факультет Віденського університету. Отримавши диплом доктора медицини, Анастас Олесницький трудився повітовим лікарем у буковинському містечку Сторожинець, а згодом у містечку Кімполунґ. Тут зростала його донечка Софія. Так Буковина стала важливою віхою в житті родини Окуневських. У 1897 році Василь Стефаник написав новелу «Портрет» і відразу ж відправив перший її варіант Софії та Володимирі Морачевським. Прототипом головного героя став саме Анастасій Окуневський, з яким вони заприятелювали ще з часів, коли той займав парафію в Русові. Уже будучи лікарем, він приїжджав на прохання Василя Стефаника лікувати матір письменника. Новела була опублікована у збірці «Синя книжечка» з посвятою «Д-рові А.О.».

Любов до медицини передалася донці Софії. У 1884 році талановита дівчина отримала персональний дозвіл на складання іспитів за гімназійний курс, у 1885 році склала їх блискуче при Львівській академічній гімназії. Це була сенсація - у 1886 році її закінчило лише 13 дівчат. Жінки не мали доступу до університетської освіти, тому традиційним став шлях до Швейцарії, де Софія на відмінно закінчила Цюрихський університет, а вже згодом стала першою жінкою-лікаркою усієї Австро-Угорщини. У 1896 році Софія Окуневська-Морачевська видрукувала докторську дисертацію про зміни в крові під впливом анемії, і отримала вчений ступінь доктора медицини. Про це гуділа Європа, і звісно сповістила газета «Буковинські відомості»: «Русинка-доктор госпожа Софія Морачевська, жінка доцента університету в Цюріху, а дочка повітового лікаря в Сторожинцях д-ра Атанасія Окуневського, зістала промована на доктора медицини в Цюріхському університеті». Для багатьох жінок Галичини та Буковини вона перетворилася на символ надії, на далеку зорю. Звісно, що дорога до визнання була важкою і непростою. Лише 15 березня 1900 р. на засіданні сенату Краківського університету відбулася нострифікація докторського диплома Софії Окуневської-Морачевської і вона отримала офіційне право на самостійну лікарську практику. У лікарському збірнику (том 1, 1898) Наукового товариства імені Т.Г.Шевченка у Львові їй вдалося видрукувати наукову працю «Вплив температури на осмотичний тиск еритроцитів». І все. Більше наукова доля не усміхалася.

Проте не медициною єдиною прославилася Софія Окуневська. Вона неодноразово видавалася у першому жіночому альманаху «Перший вінок» під псевдо Єрина. Її роботами захоплювалися Юліан Кобилянський, Іван Франко та Василь Стефаник.

Софія Окуневська-Морачевська стала взірцем того, що у житті амбітна жінка неодмінно досягне омріяної мети. Вона першою в Західній Україні використовувала променевию терапію у боротьбі з онкологією, започаткувавши лікування раку шийки матки радієм за методою Марії Складовської-Кюрі. За співчуття до чужого болю та безкорисливу працю хворі називали її святою Софією. Але особисті драми і трагедії дещо під коректували життєві плани. Останні роки життя доктор медицини вчила давніх українських народних пісень, передавала знання, як розпізнавати та заготовляти лікарські трави, викладала основи траволікування.

Рід – це не дерево. Це ліс, який дає підтримку і захист, відчуття тепла і безпеки, належності до унікального світу кольорів та звуків. І разом з тим він зобов'язує. Одного разу ставши на життєву стежку родового виклику, ти йдеш до кінця.

Тому праця Дмитра Ліщука має не тільки суспільне, але й прикладне значення. Пам'ять про видатних людей слугує ґрунтом для наступних звершень нових генерацій українців.